

УДК 368

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Ольга Геннадіївна КУЗЬМЕНКО

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії наукового відділу Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Анотація. У статті узагальнено основні аспекти здійснення інвестиційної діяльності страховими компаніями та визначено основні фактори оптимізації формування ефективного страхового портфеля компанії.

Аннотация. В статье обобщены основные аспекты осуществления инвестиционной деятельности страховыми компаниями и определены основные факторы оптимизации формирования эффективного страхового портфеля компании.

Ключові слова: страховий ринок, страхова компанія, інвестиційний портфель.

Ключевые слова: страховой рынок, страховая компания, инвестиционный портфель.

Постановка проблеми. Концентрація страховими організаціями значних фінансових ресурсів перетворює страхування у важливий фактор розвитку економіки шляхом активної інвестиційної політики. Страхові компанії перетворюють пасивні кошти, отримані від різних страховальників в активний капітал, що діє на ринку. У процесі здійснення своєї діяльності вони залучають кошти в якості внесків клієнтів, які згодом трансформуються в страхові резерви, які є гарантією виплати відшкодування в результаті виникнення страхового випадку. Таким чином, з моменту надходження цих коштів у страхову компанію до моменту виплати відшкодування, тані ресурси залишаються тимчасово вільними, що призводить до потреби формування ними інвестиційного портфеля. На сьогодні в Україні недостатність внутрішнього капіталу є серйозною проблемою, тому збільшення обсягу інвестиційних можливостей вітчизняних страховиків є одним із найважливіших чинників, які впливають на збільшення економічного ефекту від страхування. Володіючи значними фінансовими ресурсами, страхові компанії можуть надати свої грошові фонди для реалізації найрізноманітніших проєктів загальнодержавного значення, забезпечуючи цим самим солідне фінансування пріоритетних галузей національної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Інвестиційна діяльність стала невід'ємною частиною страхового бізнесу і це відзначають у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Базилевич, З. Ватаманюк, Е. Жуков, О. Заруба, Ю. Кравченко, Б. Міркін, А. Правдивцев, О. Ромащенко,

В. Суторміна, Н. Ткаченко, Ф. Фабоцці, Т. Шульга та ін. Низка вчених досліджують інвестиційні можливості страхових компаній. В. М. Фурман комплексно дослідив і оцінив ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страхових компаній [1]. І. В. Майданченко на основі фінансової звітності страхових компаній аналізує структуру страхових резервів та причини нерозвиненості реального інвестування у сфері страхових відносин [2]. Німецькі дослідники Рікардо Джуччі, Фолькер Хенке досліджують структуру активів українських страхових компаній та дають рекомендації для удосконалення економічної політики держави щодо ринку страхових послуг [3].

Мета статті – узагальнення основних аспектів здійснення інвестиційної діяльності страховими компаніями та факторів оптимізації формування ефективного інвестиційного портфеля.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Інвестиційна діяльність господарюючих суб'єктів має вагоме значення для розвитку економіки країни в цілому. Велика роль у припливі інвестицій в національну економіку відводиться страховим організаціям. Це пов'язано з тим, що в їх розпорядженні протягом деякого періоду часу знаходяться залучені в якості страхових внесків фінансові ресурси, які на певних умовах можуть бути використані в якості джерела інвестицій. Перерозподілені за допомогою страхових компаній ресурси є основним джерелом довгострокового капіталу, що є важливим чинником розвитку економіки країни.

Інвестиційна діяльність відіграє велику роль у підвищенні ефективності функціонування і са-

мих страхових компаній. Формування та подальше управління інвестиційним портфелем дозволяє не тільки забезпечити ліквідність і збереження фінансових ресурсів, які перебувають у тимчасовому розпорядженні, але і отримувати додатковий дохід. Таким чином, посилюється значимість значимість і важливість формування та управління інвестиційним портфелем як безпосередньо для страхових компаній, так і для економіки країни в цілому. Необхідно відзначити, що інвестиційна політика страхових компаній повинна враховувати встановлювані державою певні нормативні вимоги, значно звужують їх інвестиційні можливості. В результаті цього, фактори, що дозволяють підвищити ефективність сформованих страховими компаніями інвестиційних портфелів і забезпечити постійний приплив інвестиційних ресурсів в економіку країни, вимагають комплексного дослідження.

Формування інвестиційного портфеля ґрунтується на певних цілях: збереження капіталу, примноження капіталу, отримання поточних доходів. Іншими словами, інвестиційний портфель страхової компанії безпосередньо залежить від специфіки страхової діяльності. Основна відмінність процесу реалізації страхової послуги від інших видів підприємництва полягає в тому, що звичайне підприємство спочатку здійснює певні вкладення в організацію виробництва товарів або послуг, а після фактичного надання послуги або переходу товару у власність покупця, отримує оплату. У страхуванні клієнт авансує страховика, так як страховий внесок сплачується звичайно спочатку терміну дії договору страхування. В результаті чого, у розпорядженні страхової компанії протягом певного терміну перебувають тимчасово вільні фінансові ресурси, представлені здебільшого коштами страхових резервів, які на певних умовах можуть бути спрямовані на інвестиції. Таким чином, страхова компанія здійснює діяльність за рахунок залучених коштів, отже, в першу чергу потрібно збереження цих ресурсів. Крім того, страховий випадок може настати в будь-який момент, що вимагає від страхової компанії постійної наявності високоліквідних активів. Однак, страхова компанія як інвестор має також отримувати і певний дохід, а це потребує вкладень у прибуткові активи.

Зважаючи на вищесказане, формування інвестиційного портфеля страховими компаніями ставлять собі за мету: збереження засобів, їх висока ліквідність і прибутковість. Перші дві мети забезпечуються вимогами держави щодо диверсифікації активів страхових організацій. Досягнення третьої мети стає наслідком інвестиційної політики самої страхової компанії.

Необхідно відзначити вагоме значення держави в інвестиційній діяльності страхових компаній, оскільки саме вона визначає активи та обсяги інвестування. Таким чином, інвестиційна діяльність страхової компанії безпосередньо залежить від державного регулювання, усвідомлення державою значущості інвестиційної діяльності для страхових компаній. Дві мети держави в регулюванні інвестиційної діяльності страхової компанії абсолютно протилежні. Це пов'язано з тим, що, охороняючи інтереси страхувальників, забезпечуючи ефективну соціальну політику, держава обмежує діяльність страховиків у сфері вкладень і отримання відповідних інвестиційних доходів.

Ефективність формування інвестиційного портфеля страхових компаній залежить не тільки від нормативних обмежень, які встановлюються державою, але і від обсягу та якості використання їх інвестиційного потенціалу. Що більший інвестиційний потенціал страхової компанії, то більше вона має можливостей придбання різного роду цінних паперів та формування ефективного портфеля. Інвестиційний потенціал характеризує можливості окремої страхової компанії стабільно та гарантовано формувати інвестиційний портфель. Якщо обсяги страхових виплат збільшуються більшою мірою, ніж зростає обсяг страхових резервів і власного капіталу, то може скластися ситуація, коли при збільшенні номінального інвестиційного потенціалу страхової компанії, її реальний інвестиційний потенціал зменшується. На практиці цілком можливо те, що у страхових компаній, які мають великий номінальний інвестиційний потенціал абсолютно відсутній реальний інвестиційний потенціал [4].

Інвестування та розміщення коштів страхових резервів з урахуванням вимог чинного законодавства України означає дотримання страховиком законодавчо регламентованих напрямів розміщення, нормативів розміщення та принципів розміщення.

Ці вимоги сформульовано в таких нормативних актах:

- Закон України «Про страхування»;
- Правила формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування інших, ніж страхування життя, затверджені Розпорядженням Держфінпослуг від 17.12.2004 р. № 3104;
- Правила розміщення страхових резервів із страхування життя, затверджені Розпорядженням Держфінпослуг від 22.12. 2004 р. № 2875.

Необхідно зазначити, що Закон України «Про страхування» встановлює принципи і напрями розміщення, а Розпорядження Держфінпослуг

встановлюють нормативи розміщення, конкретизуючи норми Закону. Напрями розміщення і нормативи розміщення для технічних страхових резервів та резервів зі страхування життя різняться, хоча й схожі в багатьох аспектах.

Можливість страховиків реалізовувати свій інвестиційний потенціал на пряму залежить від

загального рівня розвитку страхового ринку. Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Окреслимо основні показники зміни страхового ринку України за 2008-2012 рр. у таблиці 1.

Таблиця 1

Страховий ринок України у 2008-2012 рр.

Показник	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість страхових компаній	469	450	456	442	448
Компанії зі страхування життя	72	72	67	64	64
Валові страхові премії, млн грн	24008,5	20442	23081,7	22693,5	21232
Чисті страхові премії, млн грн	15981,8	12658	13327,7	17970	19228
Частка чистих страхових премій до ВВП, %	1,8	1,4	1,2	1,36	1,3
Чисті страхові премії зі страхування життя, млн грн	1095,3	826,9	906	1346,3	1440,5
Валові страхові виплати, млн грн	7050,7	6737,2	6104,6	4864,0	5129
Чисті страхові виплати, млн грн	6546,1	6056,4	5885,7	4699,2	5309
Загальні активи страховиків, млн грн	41930,5	41970,1	45234,6	48122,7	55434
Страхові резерви, млн грн	10904,1	10141,3	11371,8	11179,3	11972,7

Джерело: складено автором на основі [5].

Тенденція зміни основних показників діяльності страхового ринку за останні чотири квартали 2011-2012 рр. свідчить про наявність якісних зрушень на цьому ринку. Так, у порівнянні з 2011 роком обсяг надходжень валових страхових премій зменшився на 1 460,1 млн. грн. (13,2 %), обсяг чистих страхових премій збільшився на 1 365,5 млн. грн. (17,9 %). Зменшення валових страхових премій при одночасному збільшенні чистих страхових премій свідчить про значне зменшення обсягів вихідного перестраховання всередині країни та відповідне зростання частки прямого страхування від фізичних та юридичних осіб.

Розглянувши динаміку основних показників діяльності страхових компаній у період 2008-2012 рр., здійснимо аналіз діяльності страховиків як інституційних інвесторів на вітчизняному ринку. Інвестиційна діяльність страхових компаній України на сьогодні є перспективним видом діяльності. У відповідності зі вітчизняним законодавством основними об'єктами інвестування страхових компаній є банківські депозити, дорогоцінні метали, нерухомість, цінні папери, прямі інвестиції за напрямами, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Розглянемо детальніше структуру розміщення активів страхових компаній в Україні.

Таблиця 2

Структура активів страхових компаній в Україні, %

Види активів	2008	2009	2010	2011	30.09.2012	30.09.2013
Грошові кошти на поточних рахунках	8,1	6,4	6,4	7,2	4	5,9
Банківські депозити	29,1	25,0	23,3	27,3	18,8	25
Банківські метали	0,6	0,4	0,3	0,2	0,1	0,2
Нерухоме майно	7,9	8,4	7,9	7,2	4,5	5,4
Акції	34,2	40,2	39,4	43,7	62	46,9

Таблиця 2 (продовження)

Облігації	3,5	2,3	2,4	2,7	2,3	1,7
Іпотечні сертифікати	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4
Цінні папери, що емітуються державою	1,6	3,7	5,5	5,1	5,0	6,6
Права вимоги до перестраховиків	14,6	12,9	14,2	5,8	3,0	7,7
Інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними КМУ	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1
Інші активи	0	0,3	0,1	0,2	0	0,1

Джерело: складено автором на основі [5].

Вітчизняні страхові компанії в здійсненні інвестиційної діяльності розміщують близько 25 % вільних грошових коштів у банківських вкладах та металах. З огляду на сучасний рівень розвитку фінансового ринку України депозити залишаються найбільш інвестиційно привабливим фінансовим інструментом для страхових компаній.

Незважаючи на переваги інвестування у банківські вклади, останніми роками виникла тенденція до зменшення їх питомої ваги в структурі інвестиційних портфелів страхових компаній унаслідок падіння відсоткових ставок та постійних кризових явищ у банківській системі. Так за підсумками трьох кварталів 2013 року більше ніж 40 % активів страхових компаній зосереджено в цінних паперах (акціях, облігаціях, іпотечних сертифікатах та цінних паперах, що емітуються державою) [5].

Страхові компанії мають право також розміщувати активи у галузі економіки, перелік яких затверджено Кабінетом Міністрів України. До пріоритетних галузей економіки належать: розроблення та впровадження високотехнологічного устаткування, іншої інноваційної продукції, ресурсо- та енергозберігаючих технологій; розвиток інфраструктури туризму; добування корисних копалин; перероблення відходів гірничо-металургійного виробництва; будівництво житла; розвиток транспортної інфраструктури, у тому числі будівництво та реконструкція автомобільних доріг; розвиток сектору зв'язку та телекомунікації; розвиток ринку іпотечного кредитування шляхом придбання цінних паперів, емітованих Державною іпотечною установою [6]. Інвестиції в економіку України за цими напрямками станом на 30.09.2013 р. складають 52,6 млн грн (0,1 % активів страховиків) [5].

Станом на 30.09.2013 р. кошти технічних резервів та резервів зі страхування життя страхові компанії України розміщують в банківських депозитах частка яких складає 40,7 %; цінних паперах, що емітуються державою – 16 %; правах вимоги до перестраховиків – 14,6 %; акціях – 10,3 % та нерухомому майні – 5,9 % [5, с. 28]. При цьому збільшилась частка інвестицій в економіку за напрямками, визначеними КМУ з 0,1 % до 0,3 % резервів страховиків та становить 36,3 млн грн.

Такі зміни свідчать про здійснення страховими компаніями більш консервативної інвестиційної політики, яка відповідала б сучасним світовим тенденціям. Страхові компанії провідних країн світу є найбільшими інституційними інвесторами в розвиток економіки.

Посилення конкуренції, потреба у спеціалізованому управлінні новими фінансовими інструментами та підвищення вимог до управління ризиками спонукають закордонних страховиків користуватися послугами компаній з управління активами. Довірче управління дозволяє страховикам підвищити прибутковість їх інвестицій, забезпечити необхідний рівень платоспроможності й фінансової стійкості, а також зосередити увагу на страховій діяльності, звільнившись від виконання непрофільних для страхової компанії функцій.

Досвід функціонування вітчизняних страхових компаній засвідчує недостатню активність у сфері управління активами компанії. Водночас слід зазначити, що останніми роками відбувається поступове нарощення обсягів операцій з професійного управління активами страхових компаній.

Висновки. Отже, інвестиційна діяльність страхових компаній відіграє важливу роль в забезпеченні рівноваги попиту та пропозиції на фі-

нансовому ринку та є ефективним інструментом розвитку національної економіки через фінансування об'єктів як фінансової, так і виробничої сфер національного господарства. Однак, осно-

вною проблемою для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів.

Список використаних джерел

1. Фурман В. М. Ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страховика / В. М. Фурман // Фінанси України. — 2008. — № 2. — С. 107–114.
2. Майданченко І. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній – шлях до економічного зростання / І. В. Майданченко // Науково-технічна інформація. — 2006. — № 3. — С. 41–44.
3. Джуччі Р. Значення ринку страхування для економічного розвитку в Україні: аналіз та рекомендації для економічної політики / Р. Джуччі, Ф. Хенке // Страхова справа. — 2004. — № 1. — С. 70–75.

4. Нові вектори розвитку страхового ринку України : Монографія / під ред. О. В. Козьменко. — Суми : Університетська книга, 2012. — С. 274–275.

5. Статистика страхового ринку України forinsurer.com – журнал о страховании: <http://forinsurer.com/files/file00438.pdf>.

6. Про затвердження Правил розміщення страхових резервів із страхування життя: <http://zakon0.rada.gov.ua>

JEL CLASSIFICATION: G22

INVESTMENT ACTIVITY OF INSURANCE COMPANIES

Oliha H. KUZMENKO

Research Worker of Research Laboratory of Scientific Department of Cherkasy Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (Kyiv)

Summary. The main aspects of the investment activity of insurance companies are summarized, the

key factors shaping the effective optimization of the insurance portfolio are identified in the article.

Key word: insurance market, insurance company, investment portfolio.

Problem formulation. Foreign insurance companies with banks and investment funds are big investors. Concentration of considerable financial resources in the hands of insurance companies makes insurance an important factor of economic development by active investment policy. Insurance companies transform passive funds, received from different insurers, into active capital, that operates at the market.

The purpose of the article – summarizing the main aspects of insurance companies' investment activity and the factors of effective investment portfolio formation optimization.

Grounds of scientific results. Investing activity of economic agents is of great importance for the economy of a country in a whole. Insurance compa-

nies play important role in investments onflow into the national economy. It is connected with the fact that they have financial resources in the form of insurance fees that under certain conditions can be used as a source of investments. Investment activity plays an important role in improving the effectiveness of insurance companies functioning. Formation and further investment portfolio management can not only provide liquidity and preservation of financial resources, which are in temporary possession, but also get extra income.

Thus, it emphasizes the significance and importance of investment portfolio formation and management for insurance companies and for country economy as a whole. The investment policy of insurance companies should take into account state specific